

Corresponsals de guerra

L'any que vam viure perillosament

L'ocupació iraquiana de Kuwait i la guerra ha estat l'esdeveniment dels últims anys que ha mogut més periodistes. Antoni Castel, Josep Morell i Eduard Sanjuan ens expliquen la seva experiència com a corresponsals de guerra.

Poc es podia imaginar **Antoni Castel**, abans de sortir cap a la zona del conflicte, que acabaria convertint-se ell mateix en protagonista de la notícia, de la mateixa manera que els periodistes protagonistes de *Los gritos del silencio* i *Bajo el fuego* es troben ficats enmig del problema adquirint un protagonisme molt a pesar seu.

Antoni Castel ens narra tot seguit la seva dura experiència com a presoner d'un

exèrcit iraquí en retirada. **Josep Morell**, explica els dos mesos passats a Israel i, per últim, **Eduard Sanjuan** fa la crònica de la seva llarga estada a Dahrán.

Es el testimoni d'uns observadors privilegiats d'un conflicte que va acabar atrapant-los.

Les experiències personals d'aquells que van arriscar la seva vida per tal que nosaltres tinguéssim puntualment les notícies més fidedignes possibles —llui-

tant contra aquells que els impedié fer la seva feina— del que s'esdevenia en el golf Pèrsic.

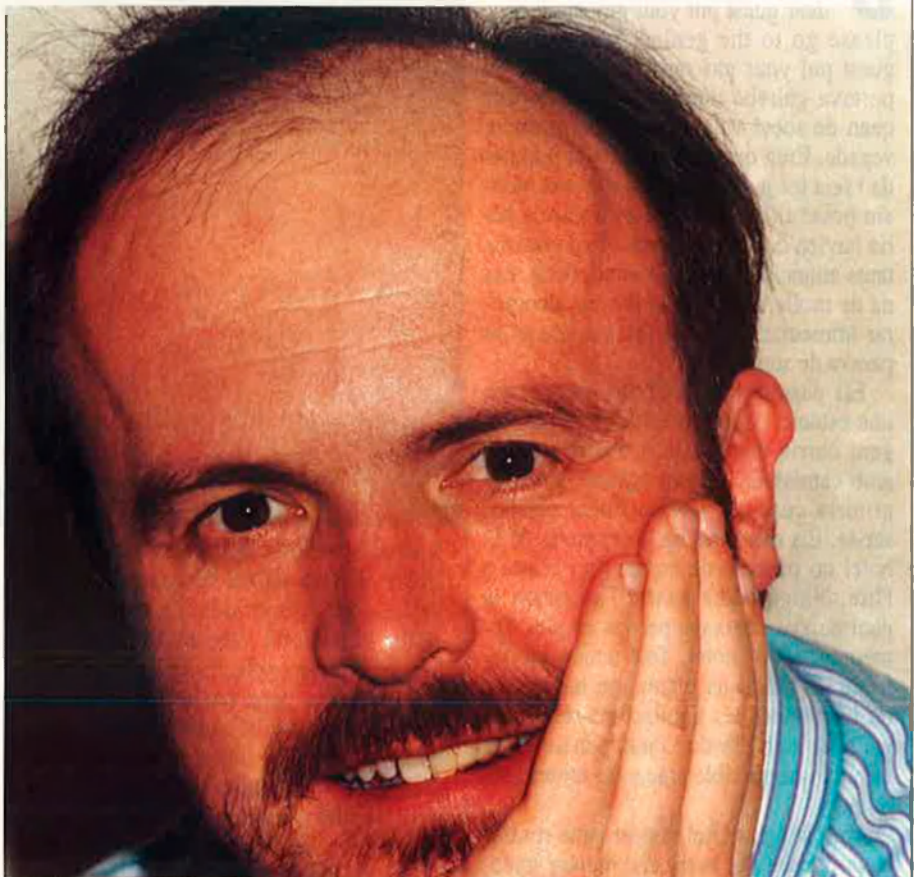
La realitat quotidiana de la tragèdia cobra una importància que supera l'anàlisi polític més complicades i ens acosta a allò que des de la imatge de la televisió només podíem intuir.

La experiència personal és, enmig de la batalla, molt més profunda i sincera. Aquestes paraules tenen més poder que la imatge.

Una setmana amb els iraquians

Un exèrcit humiliat tornava a casa i deixava enrere una guerra que creien que havia estat inútil. Els soldats, a peu, ens saludaven tristos, amb aspecte cansat i famolenc. Alguns s'atrevien a fer el senyal de la victòria, que aquí, al sud d'Iraq, semblava grotesc. A la vora de la carretera que uneix la frontera de Kuwait amb Bassora el mateix paisatge de desolació que a l'emirat: vehicles militars rebentats, carros de combat destruïts, cotxes cremats. De tant en tant, una furgoneta transportava un fèretre, una freda caixa de fusta tapada per una bandera iraquiana. Al seu costat, una dona amb el txador plorava el seu fill o marit perdut en la guerra.

De sobte, a menys de 10 quilòmetres de Bässora, uns soldats nerviosos ens aturen amb el fusell AK-47 carregat. Han vist la matrícula saudita del nostre cotxe Toyota Cressida. Ens fan sortir amb violència mentre criden paraules que no entenem. Pensem que estem atrapats en el caos que viu el sud d'Iraq uns dies després de finalitzada la guerra. Els oficials, amb cara de menyspreu, ens fan esperar a la vorera. Els soldats han profitat el temps per saquejar el cotxe. Tothom du algun objecte nostre: una càmera, una ràdio, un plànol. No ens preo-

Antoni Castel.

DOMENEC UMBERT

cupa. Ens fa por perquè la indisciplina i el desordre són els millors aliats de les solucions radicals, és a dir, de les execucions sumaries. Creiem que en liquidaran allà mateix, en un tètric control de carretera on un grapat d'històrics militars colpeja a tot civil que troba mentre es diverteix amb quatre incauts occidentals que han caigut en les seves mans.

El cautiveri a mans de l'exèrcit iraquíà durà una setmana, prou temps per poder parlar amb els soldats, veure de prop els combats de Bàssora i comprovar que la destrucció d'aquesta guerra ha estat superior a la causada pel conflicte amb Iran. Encara que no vam tenir contacte amb civils, és clar que el descontentament és general. Els soldats i fins i tot els oficials parlen obertament del règim de Saddam Hussein. Diuen que estan cansats de tanta guerra i es creuen enganyats per haver estat obligats a resistir enfront dels nord-americans.

Malgrat que l'aviació nord-americana es dedicà al tir al blanc, que va destruir

la infraestructura del país i que va matar a milers d'iraquians que escapaven cap a l'Iraq, els soldats senten una estranya admiració pels Estats Units. Un parell de soldats que ens vigilava, d'amagades, ens preguntà com podia fer per desertar i poder treballar després als Estats Units.

Bàssora està completament arrasada. Es parla, amb ironia, de la tercera destrucció de la segona ciutat iraquiana. Primer fou la guerra amb Iran, perquè Basora està a només cinc quilòmetres de la república islàmica. Després, els bombardejos aliats, especialment violents al sud d'Iraq. Ara, els combats entre l'exèrcit lleial a Saddam Hussein i els xiïtes. La revolta començà el dia 2, quan un grup de joves s'apoderà dels principals edificis de Bàssora i alliberà els presos polítics. Sembla que una part de l'exèrcit es va unir als insurgents amb el seu armament pesant. La rebel·lió, però, espanta molts iraquians que temen un triomf de radicalisme islàmic. Creuen

que serà millor per al país una solució interna, és a dir, una substitució de Saddam Hussein que comporti una obertura a l'exterior. La caiguda del Baas, segons molts soldats, obrirà la porta a una guerra civil que pocs desitgen.

Bagdad és morta. No hi ha llum, ni aigua ni telèfon. També falta el menjar. Sembla una ciutat fantasma que no es vol recuperar del mal somni dels bombardejos nord-americans. Encara que la destrucció no és molt quantiosa, l'impacte psicològic de la guerra ha estat increïble. Quan marxem cap a Jordània, en un comboi del Comitè Internacional de la Creu Roja escortat per la policia política, podem veure una ciutat desfeta, amb les tendes tancades i la gent sense somriure. L'únic que deixava escapar un somriure cínic era Saddam Hussein, en un dels centenars de retrats que adornen la ciutat del Tigris. Un Saddam al qual no s'atreveixen ni a mirar els iraquians.

Antoni Castel

EL TEMPS a Israel

Dear guest put your gas mask on, dear guest put your gas mask on... please go to the gealed rooms... dear guest put your gas mask on...". El món portava gairebé dues nits sense dormir quan de sobte vaig sentir-la per primera vegada. Eren quarts de tres de la matinalda i feia tot just una estona que ens havíem posat al llit. Les sirenes d'alarma aèria havien començat a sonar feia uns instants anunciant un atac iraquíà. Una mena de molla invisible va fer-me incorporar immediatament del llit. La sirena no parava de sonar.

Els passadissos de l'hotel recordaven una estació de metro en hora punta. La gent corria d'un costat a l'altre vestida amb camisa de dormir, pijama, bates, la primera cosa que havien trobat per posar-se. Els membres de la seguretat de l'hotel no paraven de córrer d'un costat a l'altre. Ningú podia agafar l'ascensor, la gent pujava i baixava per les escales d'emergència de l'hotel. Tots tenien un objectiu: la cinquena planta, on havien estat habilitades les habitacions-refugi segellades amb plàstic i cinta adhesiva per afrontar un possible atac amb armes químiques.

Amb la pressa i el nerviosisme no trobava la roba per vestir-me mentre intentava al mateix temps trucar a Catalunya

Ràdio. El telèfon no agafava línia. Les sirenes havien deixat de sonar. Per fi, a l'altre costat, una ànima caritativa va agafar el telèfon i vaig tenir temps d'entrar en directe explicant les poques coses que sabia. Vaig penjar el telèfon i a corre-cuita amb la careta antigàs vaig baixar les escales fins a l'habitació 510. L'espectacle era indescriptible: en dues habitacions comunicades ens havíem tancat prop de 40 persones de totes les edats. Vaig agafar una cadira i vaig seure al costat del telèfon per trucar a la ràdio i

poder explicar què passava dins del refugi. Estar enfeinat era el millor per no pensar més. Tothom portava, o bé estava posant-se, la seva careta antigàs. Quina sensació tan horrible. Feia una calor insuportable. Vam començar a suar. Respirar de forma tan antinatural es feia difícil mentre el ritme cardíac de tots els que érem a l'habitació refugi s'havia accelerat fins al punt de fer-se incontrolable.

Al meu costat una dona resava en veu baixa amb una Bíblia a la mà. Uns quants metres enllà uns pares mantenien

un diàleg surrealista amb els fills de tres i cinc anys mentre els intentaven convèncer sobre la necessitat de portar la careta antigàs. A prop, un parell de nadons ploraven perquè els havien despertat a mitjanit i els havien posat dins d'un bressol de plàstic transparent equipat amb un sistema de filtratge de l'aire. Ningú entenia res. Per la cadena de televisió americana CNN, els periodistes de les delegacions de Jerusalem i Tel-Aviv sortien per pantalla amb les caretes antigàs posades. L'aviació israeliana sobrevolava l'espai aeri del país per controlar si darrere dels primers míssils Scud disparats per l'Iraq volaven avions de combat iraquians. Per sobre dels nostres caps es podia escoltar el soroll inconfusible dels reactors dels avions jueus.

Aquella nit ens despertàrem dues vegades. Era només el començament. Després de quasi vint atacs i prop de 40 míssils disparats, la gent va acostumar-s'hi. L'home és sens dubte un animal de costums.

Malgrat que la història no és com una mena de barra de pa de mig quilo de la qual puguis menjar unes llesques quan vulguis, si més no aquesta vegada, amb la guerra del Golf i durant tota aquesta llarga crisi, tinc la sensació d'haver fet una cosa així. Tinc la sensació d'haver vist, com els forners de la història, sempre ubicats molt lluny d'on acostumen a estar, nosaltres treballàvem massa, li donaven forma, la posàvem al forn i trièrem el pa de la història calent. I tinc també la sensació d'haver menjat un petit crostinet i unes poques molles de pa d'aquesta barra de la història.

Dels últims mesos de la meua estada

a Israel m'enduc sens dubte el record de dos grans amics. El primer es diu Menash, té 43 anys i ha estat el meu taxista. És l'home que dia rere dia m'ha portat pel país, fins i tot durant les nits d'atacs de míssils Scud, quan la seva dona l'escribassava perquè agafava el cotxe per anar amb mi a Tel-Aviv a buscar el lloc on havia caigut el míssil. Menash, l'home que dia rere dia va dur-me amb el seu cotxe per les carreteres israelianes, és sens dubte un personatge singular. Ell és un jueu nascut a Israel que parla hebreu, àrab i anglès. Però el que ell no sap és que és un periodista.

Un periodista que per circumstàncies de la vida porta taxi. Menash és capaç de sortejar els controls més estrictes fent servir qualsevol estratagema per arribar a un lloc i fins i tot, quan aquestes fallen, cridar més que els soldats per aconseguir el seu objectiu.

Menash és capaç d'ensarronar a qui faci falta per aconseguir una informació. Ell és la confirmació que tothom no és igual, que no tots els jueus pensen i són iguals. L'altre amic que deixo enrere és Ayman Barakat, un jove palestí de 24 anys que és a punt de casar-se i que ens ha fet entrar un bon grapat de vegades dins dels territoris ocupats per Israel l'any 1967.

Quan no treballa portant periodistes Ayman està tots els matins en una tenda situada al barri cristià de la ciutat vella de Jerusalem, on treballa de dependent. Allí venen les millors robes i sedes provinents de Damasc. La policia israeliana va detenir Ayman i va tenir-lo tancat en runa comissaria 48 hores pe conduir el meu cotxe. El seu únic delictes era el de

ser un àrab que conduïa un cotxe que ell no podia portar. Ayman Barakat, amb qui he mantingut llargues converses, m'ha ensenyat a entendre una mica els àrabs encara que siguem molt diferents. Aquest és, sens dubte, el record que m'agradaria haver-me pogut endur de tot el temps que he estat a Israel.

M'agradaria oblidar els interminables dinars o sopars a l'hotel American Colony de Jerusalem amb les seves corresponents sobretauls on tots els periodistes i la premsa internacional elucubraven sobre la guerra del golf Pèrsic des de totes les vessants, intentant interpretar una guerra que hem vist bona part d'ella per televisió. Com sempre cap de les teories argumentades ha acabat convertint-se en realitat. M'agradaria oblidar les imatges de soldats iraquians que he vist per televisió rendint-se i petonejant les botes dels soldats nord-americans als quals s'havien entregat. M'agradaria oblidar aquella mena d'esglai que provoquen les sirenes d'alarma que anunciaven els atacs dels míssils iraquians contra Israel i que fins fa unes setmanes només havia escoltat a les pel·lícules. M'agradaria oblidar la sensació d'anar-me'n al llit pensant que en qualsevol moment al llarg de la matinalada podia sonar el telèfon amb una trucada de Catalunya Ràdio a l'altre costat. M'agradaria oblidar el que hem va passar pel cap un bon dia al matí quan un company de TV3 va trucar-me a l'habitació de l'hotel per dir-me que el cotxe que havia llogat i que havia de tornar una hora més tard, estava cremant-se a l'aparcament de l'hotel perquè uns desconeguts, l'havien aruixat amb gasolina i l'havien botat foc.

M'agradaria oblidar les cares de les desenes de palestins que he vist durant aquests mesos, especialment les cares d'aquells dos nois palestins detinguts a la comissaria de policia *Russian Compound* de Jerusalem que estaven castigats de cara a la paret sense poder parlar entre ells. Com si fossin un parell d'escolars. M'agradaria oblidar també les llàgrimes d'aquella àvia de Ramatgan. Una població residencial situada al costat de Tel-Aviv que asseguda en una cadira, l'única cosa que l'hi havia quedat encara, contemplava les runes del que havia estat la seva casa destrossada la nit abans per l'explosió d'un míssil iraquí. Però, com deia el poeta Miguel Hernández: "sàpiguen que oblidar el dolent també és tenir memòria".

Josep Morell

Entrar al Kuwait

Durant moltes setmanes el somni de tots els enviats especials que hi havia a Dahrán no era un altre que la frontera kuwaitiana. Poder travessar la ratlla que havia esdevingut el punt de pas més difícil del planeta.

Havíem acabat d'editar la crònica del dimarts dia 26 de febrer. Les màquines de muntatge a l'habitació 539 de l'hotel Meridien de Dahrán tornaven a traure

guès de l'exèrcit de Saddam Hussein abans que intentés col·locar el gruix de les seves tropes molt endins del territori iraquí.

Era el 26 de febrer i tornàvem a parlar del que succeïa a l'interior del KTO (Teatre d'Operacions de Kuwait) sense poder ser-hi presents. El privilegi corresponia a uns quants informadors nord-americans i britànics que eren els únics

cessitat d'intentar-ho. Però era tal la nostra incredulitat d'aconseguir-ho finalment, que el nostre somni es limitava a poder arribar relativament a prop de la frontera, filmar alguns comboies i tornar al vespre a Dahrán amb la certesa confirmada que aquesta guerra, a l'hora de la veritat, i sobretot des del punt de vista informatiu, era una guerra només d'uns quants. Aquesta impressió la vam tenir fins al final, però a les 16 hores en punt del dia 27 de febrer travessàvem la frontera, després de deixar enrere una ciutat devastada –Khafji–, i cap a les 18,30 entràvem a la capital kuwaitiana a una velocitat considerable i amb una roda punxada per una beina d'una de les bales disparades a l'aire aquella tarda pels kuwaitians en senyal de victòria.

La història de la nostra entrada a Kuwait va ser molt més senzilla del que esperàvem tot i la perseverància, la paciència i les veritats a mitges que vam haver d'utilitzar per burlar els successius *checkpoints* (punts de control) de la policia i de l'exèrcit saudites. Al final, un comboi de tropes nord-americanes que anava a la capital kuwaitiana, alliberada definitivament aquell mateix dia, ens va servir d'escut a nosaltres i a una desena més de mitjans de comunicació que havien pres la mateixa decisió d'intentar entrar aquell dia a Kuwait City.

Portàvem poc de menjar i aigua. Sabíem que a la capital kuwaitiana no hi havia subministraments de cap tipus. Però la terrible impressió de veure amb els nostres ulls les conseqüències de la guerra i de la destrucció, de ser-hi presents en una terra encara habitada per milers de soldats iraquians a la deriva, d'estar mossegant un altre troç de la part més miserable i decadent de la història moderna ens va fer oblidar les necessitats de supervivència més preemptòries.

Poques vegades havíem experimentat aquella urgència d'explicar-ho tot i d'explicar-ho tan ràpidament. I ho vam fer. Vam explicar el que vèiem, el que sentíem.

Vam dir que els soldats iraquians, imponents, famèlics i deseparats es lliurarien en massa als primers soldats aliats que veien a l'horitzó. Que denostaven Saddam Hussein, l'home que els havia portat a dues guerres sagnants i inútils. Que la destrucció del paisatge que contemplàvem a través dels vidres del cotxe era dantesca i desoladora. Carrete-

fum. Una peça de gairebé tres minuts, complicada d'imatges, molt elaborada i, com sempre, confeccionada a ritme d'infart per la malaïda escasseïa de temps. Cafè turc, mig de sucre, i música d'Emerson, Lake and Palmer per distèndir els nervis. Una vegada més ho havíem aconseguit fregant el pal de l'esforç inútil. Però tornàvem a sentir-nos orgullosos del que enviàvem aquell vespre a Barcelona. Una cinta que en aquell precís moment viatjava a 80 quilòmetres per hora en el cotxe que feia servir el Gabi per eludir semàfors, vianants i Toyotas i arribar a temps al Dahrán International Hotel, el lloc on Eurovisió havia instal·lat el seu punt de llançament de vídeo, via satèl·lit.

Una peça, en efecte, de gairebé tres minuts de durada, l'epíleg de la qual era contundent però absolutament cert: la guerra continuava, a pesar de la rendició massiva de les tropes iraquianes i de la seva retirada de l'interior de Kuwait. I la guerra continuava perquè les forces militars aliades tenien una ordre simple i ben clara: destrossar tot allò que es po-

autoritzats per poder desplaçar-se a la rereguarda d'algunes unitats terrestres que ja operaven dins el territori kuwaitià.

Però feia 72 hores que la informació –la informació en lletres molt minúscules per l'extraordinària censura de què tothom era objecte pel comandament aliat– s'havia desplaçat des del territori saudita al kuwaitià. Dahrán i el formidable desplegament militar que l'envoltava havien esdevingut un objecte informatiu mort, inerte, davant la precipitació accelerada dels esdeveniments dins l'emirat. I nosaltres, com gairebé la totalitat de mitjans de comunicació de mig món, ens vèiem obligats a estar, a informar des d'un lloc inadequat. Els recents intents d'altres companys per superar els controls saudites i endinsar-se per Kuwait havien resultat infuctuosos.

Vam decidir que l'endemà agafaríem el cotxe i començaríem a pujar. A veure què era el que hi esdevenia.

Els quatre membres de l'equip de TV3 –Josep M. Fernández, Josep Ll. Nicolàs, Gabriel Barceló i jo– vèiem la ne-

L'equip de la CNN retransmetent des de Bagdad.

ARXIU

res aixecades, trinxeres plenes de petroli, torres d'alta tensió tombades, edificis bombardejats; un desert ple de mines i de xarxes de filferro; tancs, artilleria pesant, vehicles blindats completament destrossats....., i desenes, centenars, de pous de petroli cremant i cobrint el cel amb una espesa capa de fum que convertia el dia en nit a les dues del migdia i la pluja d'aquells dies en una dutxa d'aigua bruta, negra. Vam dir que l'aviació aliada no va tenir commiseració amb una nombrosa columna de tropes i blindats de l'exèrcit regular iraquiana que fugia com podia de la capital ocupada i que la va anihilar completament i que va deixar un rastre de mort i de destrucció difícil d'oblidar. Vam mostrar i explicar que començava a la capital la "caça al col.laborador" i que la complicitat i el favoritisme cap a l'invasor ha esdevingut l'acusació més greu que ara afronten desenes de ciutadans palestins, jordans o sudanesos, siguin realment culpables o no. Vam dir, perquè vam veure l'empremta de l'horror a l'hospital Mubarak

de la capital, que els kuwaitians havien estat salvatgament torturats fins a la mort per la policia secreta iraquiana. I ens va envair la immensa alegria que inundava els carrers de la capital, a pesar de la destrucció de cases, palaus, edificis governamentals i hotels internacionals. Alegria expressada amb crits i trets a l'aire, a pesar també que ara cada família kuwaitiana compta probablement amb un parent o amic mort o desaparegut.

I ho vam explicar com podíem, des d'un edifici mig desmuntat al costat d'una platja completament minada i entre bombes, granades, fusells i peces lleugeres d'artilleria antiaèria iraquianes abandonades i retirades a última hora per soldats nord-americans i per membres d'un servei de voluntaris de neteja filipins. Allà era on Eurovisió havia instal·lat les seves parabòliques i nosaltres, i la resta de televisions, "les oficines".

Al final d'aquells sis dies de treball a la capital kuwaitiana i de més de trenta, comptant el temps invertit a l'Aràbia

Saudita, teníem la sensació d'haver-nos buidat completament. La intensitat amb què vam viure tot allò ens creava la falsa imatge que el futur informatiu d'aquella ciutat desolada ja no ens concernia plenament. La gent estenia la roba als balcons, passejava en bicicleta, fumava tranquil·lament al mig del carrer i feia cues a les gasolineres i als camions cisterna plens d'aigua potable. A poc a poc la ciutat recuperava una quotidianitat congelada des del 2 d'agost de 1990.

Nosaltres havíem intentat explicar l'horror i l'allegria. Fets i sensacions directament relacionats amb una guerra que ha commogut el món i la història. A Bàssora i a altres ciutats iraquianes començava la revolta i a la ciutat de Kuwait una postguerra dolça i amarga a la vegada. Però ja no vam continuar interessats a explicar-ho. Ni probablement capaços. Havíem de tornar a casa per digerir a l'estómac i a la memòria la penúltima guerra d'aquesta tempestuosa fi de segle.

Eduard Sanjuan